

■ Не такія

АЛЬБІНОСЫ: ПАМІЖ МІФАМІ І РЭАЛЬНАСЦЮ

Гэтыя незвычайныя людзі лічацца ледзьве не самымі загадкавымі на нашай планеце. Яны атрымалі назву ад лацінскага слова «albeus», што значыць «белы». Па змрочных народных павер'ях, на альбіносах ляжыць праклён, у іх не бывае дзяцей, а іх органы можна выкарыстоўваць у якасці чароўнага талісмана падчас вядзьмарскіх рытуалаў.

Вядома, не ўсім са шматлікіх міфаў трэба верыць. Па сутнасці, альбіносы мала чым адрозніваюцца ад звычайных людзей. Іх галоўная непадобнасць — у адсутнасці пігментацыі, іх лёгка распазнаць па бясколерных вейках, млочна-белых валасах і празрыстай скуры. У гэтага феномена часам сустракаюцца пабочныя сімптомы, якія прыводзяць да праблем са зрокам або павышанай адчувальнасці да сонечнага святла; зрэшты, такія ўскладненні паддаюцца лячэнню.

Нягледзячы на тое, што часы «палявання на вядзьмарака» даўно прайшлі, альбіносаў і сёння часта дражняць, грэбуюць імі ці падымаюць на смех. Акрамя таго, сама гэтая з'ява па-ранейшаму выклікае ў людзей мноства пытанняў, сумненняў і прадузятасцяў. Каб хоць крыху змяніць сітуацыю, мы сабравалі навуковыя факты, якія даюць адказы на пытанні, чаму некаторыя людзі нараджаюцца альбіносамі, ці небяспечна гэта для навакольных і ці сапраўды працягласць жыцця альбіноса значна меншая за працягласць жыцця звычайнага чалавека.

Альбінізм, які часам яшчэ называюць гіпапігментацыяй, належыць да прыроджаных генетычных адхіленняў. Прычынай гэтай асаблівасці з'яўляецца частковая або поўная адсутнасць меланіну — пігменту, які адказвае за афарбоўку нашай скуры, вачэй і валасоў. Адзначым: на сёння не існуе штучных спосабаў прымусіць арганізм выпрацоўваць меланін.

У альбіноса ёсць такая самая магчымасць пражыць доўгае, шчаслівае і здоравае жыццё, як і ў любога іншага чалавека. Самую вялікую небяспеку для альбіносаў уяўляюць прамыя сонечныя прамяні, таму такія людзі не здольныя загараць і часцей за іншых пакутуюць ад сонечных алёкаў і, адпаведна, ракавых захворванняў скуры.

Сярод людзей вельмі распаўсюджана памылковая думка, быццам альбіносы маюць ружовыя або наогул чырвоныя вочы, хоць насамрэч радужная абалонка іх вачэй

можа быць любога адцення: ад светла-шэрага да блакітнага (што сустракаецца найчасцей), а ў рэдкіх выпадках нават цёмнага. З-за адлюстраванага святла вочы альбіносаў часам здаюцца чырвонымі— дакладна гэтак сама, як на фотаздымках з'яўляецца эфект чырвоных вачэй, калі пры недастатковым асвятленні камера фіксуе адлюстраванне фотавыбліску ад вочнага дна.

Альбіносы, дарэчы, сустракаюцца не толькі сярод людзей, але і ў жывёльным свеце, прычым у некаторых краінах такія незвычайныя істоты цэняцца літаральна на вагу золата. Напрыклад, карэнныя народы Амерыкі шануюць белага бізона, які ўвасабляе для іх уладу і поспех, і ніколі не зробіць такой жывёле шкоды. А галоўны амерыканскі раман XIX стагоддзя «Мобі Дзік, або Белы кіт» пісьменніка і марака Германа Мелвіла распавядае пра ўпартае супрацьстаянне гіганцкага кіта-альбіноса па мянушцы Мобі Дзік і капітана кітабойнага судна. Напаўфантастычнаму бялуткаму кіту, які жыве недалёка ад чылійскай выспы Мача ў паўднёвай частцы Ціхага акіяна, кожны раз удавалася сысці жывым і цэлым ад апантаных прагай помсты кітабоў. За гэта ён адказвае сваім мучыцелям яшчэ большай жорсткасцю.

Па вялікім рахунку, ген альбінізму не лічыцца рэдкасцю, паколькі яго схаваным носьбітам з'яўляецца прыкладна кожны сямідзясяты чалавек у свеце. Верагоднасць з'яўлення на свет дзіцяці-альбіноса складае 25%, калі такія гены маюць абодва бацькі. Калі ж дзіця атрымае ў спадчыну адзін нармальны і адзін дэфектны ген, то нармальны ген будзе вырабляць дастатковую колькасць меланіну. Сёння навукоўцы могуць з упэўненасцю сказаць, ці з'яўляецца хто-небудзь з бацькоў носьбітам гена-альбіноса: для гэтага неабходна пратэставаць валасыны фалікул чалавека на выпрацоўку меланіну. У сярэднім у свеце на кожныя дваццаць тысяч чалавек — адзін альбінос, хоць у асобных краінах гэтая лічба можа моцна адрознівацца і нават дасягаць неверагодна высокіх паказчыкаў — напрыклад, у некаторых рэгіёнах Афрыкі альбіносам нараджаецца кожны 3-тысячны жыхар.

У прыродзе, між іншым, існуюць і іншыя віды парушэнняў пігментацыі вонкавага покрыва. Да найбольш распаўсюджаных анамалій адносяцца эрытызм і ксантызм, гэта значыць прыроджанае дамінаванне чырвонага або жоўтага колераў, а таксама вітыліга — утварэнне на скураным покрыве гладкіх абясколерных участкаў. Пацыенты

з дыягназам вітыліга сустракаюцца і сярод сусветна вядомых людзей: так, не сакрэт, што ад гэтага захворвання пакутаваў нябожчык поп-спявак Майкл Джэксан і канадская топ-мадэль Віні Харлоу.

Альбіносы нярэдка схільныя да розных захворванняў вачэй, самымі распаўсюджанымі з якіх з'яўляюцца блізарукасць і святлабоязь. Адным з самых цяжкіх відаў альбінізму лічыцца сіндром Германскі-Пудлака. Людзі, у якіх ён дыягнаставаны, схільныя да частых крывацёкаў і сінякоў нават пры зусім нязначных па сіле ударах.

У Танзаніі, дзе пражывае найбольшая на афрыканскім кантыненте колькасць альбіносаў, па-ранейшаму існуе пагардлівае стаўленне да бледнай скуры. Сярод напаўпісьменнага негрыцянскага насельніцтва ўсходняй Афрыкі існуюць прымхі, што чарнаскурыя маці дзяцей-альбіносаў здраджваюць сваім мужчынам з белымі мужчынамі, або што такія дзеці, народжаныя ад чарнаскурых бацькоў, з'яўляюцца прывідамі былых еўрапейскіх каланізатараў.

У заключэнне варта дадаць, што альбінізм не ўяўляе небяспекі для людзей, бо з'яўляецца генетычным захворваннем і не перадаецца ніякім іншым чынам. Спадзяёмся, што наўнясць у чалавека падобнага захворвання не паўплывае на ваша стаўленне да яго. Не прыходзіць жа нам у галаву адчуваць прыязнасць або непрыязнасць да бландзінаў і брунетаў толькі таму, што яны з'яўляюцца носьбітамі генаў, якія адказваюць за цёмныя або светлыя валасы

■ Дайджэст

Галаграмы на змену мабільнікам?

Фантастычныя фільмы дэманструюць нам недалёкую будучыню, у якой галаграфічныя інтэрфейсы і сродкі сувязі будуць распаўсюджаны практычна паўсюдна. І хоць да падобнага прымянення тэхналогій яшчэ далёка, набыць галаграфічны экран можна ўжо сёння.

Параўнальна нядаўна на вялікай сцэне былі «ўваскрэшаныя» ў выглядзе галаграмы Фрэдзі Меркуры і Тупак Шакур. Гэтая, без сумневу, эфектная дэманстрацыя ўсё ж не надта цягнула на выхад у масы, бо апаратура, задзейнічаная ў працэсе, была вельмі складанай у абслугоўванні і займала зашмат месца. Але зусім нядаўна стартап HoloVit ад кампаніі з аднайменнай назвай выйшаў за рамкі прататыпа і ўжо збірае на краўдфандзінг-пляцоўцы заказы на пастаўку першай партыі для ўсіх ахвотных.

Сістэма вельмі простая ў карыстанні: для яе спатрэбіцца толькі спецыяльны празрысты экран і планшэт, тэлевізар, смартфон або наўтбук у якасці праектара. Прыладу-праектар дастаткова ўсталяваць на вызначанай адлегласці ад экрана, запустіць праграму HoloVit і, уласна кажучы, усё. Хатняя галаграма гатовая да выкарыстання. На жаль, на гэты момант сістэма пабудаваная такім чынам, што любы відэафрагмент задзейнічаць у якасці галаграмы не атрымаецца. Затое распрацоўшчыкі прадастаўляюць інструментарый для перакладу відэа ў фармат, які прайграе HoloVit, а таксама даюць магчымасць выкарыстоўваць у якасці галаграмы відэа, запісанае з дапамогай любой камеры на чорным фоне.

У асартыменце прадстаўлены тры віды экранаў, якія адрозніваюцца памерам дыяганалі. Самая маленькая мадэль каштуе 79 долараў.

20% усёй ежы ў свеце становіцца смеццем

Да такой высновы прыйшлі спецыялісты Патсдамскага інстытута вывучэння кліматычных змен, завяршыўшы першае ў гісторыі комплекснае даследаванне праблемы перавытворчасці харчовых прадуктаў.

Ацаніць дакладныя аб'ёмы харчовых адходаў немагчыма, таму статыстыкі карысталіся ўскоснымі метадамі. Для 169 краін, у якіх пражывае 98% насельніцтва зямнога шара, вылічылі велічыню лішкаў харчавання. Лічбу атрымалі як розніцу паміж колькасцю харчовых прадуктаў, якія краіна вырабляе для ўнутранага спажывання і імпартуе (у кілакалорыях), і колькасцю энергіі, якая неабходна насельніцтву краіны. Выведліся, што ў 1965 годзе ў сярэднім на чалавека прыходзілася 310 лішніх калорый штодзень, а ў 2010-м — ужо 500. Ведаць дакладна, што ежа, якая складае гэтыя 510 ккал, выкідваецца, немагчыма. Цалкам верагодна, што людзі проста спажываюць больш прадуктаў, чым ім трэба. Каб улічыць гэты факт, статысты ўключылі ў разлік звесткі пра людзей з лішняй вагой.

Каб уявіць, як выглядаюць гэтыя калорыі, задумайцеся: калі ў 1965 годзе мы выкідвалі тры вялікія яблыкі штодзень на чалавека, то шэсць гадоў таму ўжо пяць яблыкаў адпраўлялася ў смеццевы бак. Чым вышэйшы ўзровень жыцця ў краіне, тым больш прадуктаў прападае. На харчовыя адходы прыходзіцца 20% усёй вырашчанай, упакаванай і дастаўленай спажыву ежы. Калі чалавецтва знойдзе спосаб пакласці канец гэтай праблеме, то да 2050 года можна будзе пракарміць 9-мільярднае насельніцтва, захаваўшы сённяшні аб'ём сельскагаспадарчай вытворчасці.

У Брытаніі часцей за ўсё кусаюцца лабрадоры

Брытанскія даследчыкі вызначылі пароду сабак, прадстаўнікі якой часцей за ўсё нападаюць на людзей. Больш за ўсё іскаў аб кампенсаций асабістага ўрону пасля нападу жывёл у краіне было паддзена з-за лабрадораў.

Даследаванне правялі эксперты кампаніі Animal Friends, якая займаецца страхаваннем жывёл. Выведліся, што лабрадоры, якіх называюць лепшымі сябрамі дзяцей, апынуліся заклётымі ворагамі паштальёнаў — амаль у траціны інцыдэнтаў удзельнічалі кур'еры і супрацоўнікі пошты. Мужчын лабрадоры кусалі значна часцей, чым жанчын. За 2015 год толькі Каралеўская паштовая служба зафіксавала 2,6 тысячы выпадкаў нападаў на сваіх супрацоўнікаў.

На думку спецыяліста па псіхалогіі жывёл Роджэра Магфорда, сабакі нападаюць на незнаёмцаў, што прыходзяць у дом, успрымаючы іх як пагрозу сваёй «зграі» — сям'і. Летам атакі пачашчаюцца на дзесяць працэнтаў, калі дзеці і сваёйкі жывёлы праводзяць шмат часу ў садзе. Магфорд раіць паштарам заводзіць сяброўства з мясцовымі сабакамі і «падкупляць» іх пачастункам. На яго думку, сабакі запамінаюць людзей і не будуць кусаць таго, хто добра да іх ставіцца. Акрамя лабрадораў, на людзей часцей за ўсё нападаюць нямецкія аўчаркі, стафардшырскія бультэр'еры і бордар-колі

таго, хто добра да іх ставіцца. Акрамя лабрадораў, на людзей часцей за ўсё нападаюць нямецкія аўчаркі, стафардшырскія бультэр'еры і бордар-колі

Матэрыялы падрыхтаваў Іван КУПАРВАС. hvir@zviazda.by

■ Пашанцавала

ВЫПАДКОВЫЯ СКАРБЫ

Каб знайсці скарб, неабавязкова быць піратам або археолагам. Часам дастаткова проста згубіць малаток — і скарбы самі скокнуць да вас у рукі, піша vokrugsveta.ru.

1 згублены малаток дазволіў знайсці найбуйнейшы на Брытанскіх астравах скарб з рымскага золата і срэбра. У 1992 годзе фермер Пітэр Уотлінг згубіў малаток на полі і папрасіў прыцеля прыйсці з металашукальнікам. Сябры знайшлі і інструмент, і 15 000 рымскіх залатых, сярэбраных і бронзавых манет, упрыгажэнні і каштоўны посуд. Скарб за 1,75 млн фунтаў стэрлінгаў набыў Брытанскі музей, а малаток стаў часткай экспазіцыі.

22 млрд долараў — кошт самага буйнога ў гісторыі скарбу. Ён знойдзены ў 2011 годзе ў падземных сховішчах індусіцкага храма ў горадзе Трывандрам (штат Керала, Індыя). Агулам гэта каля трох-чатырох тон золата і вырабаў з яго.

У 1349 годзе габрэй-ліхвяр падчас чумных пагромаў, якія разгарэліся па Еўропе, схаваў недалёка ад синагогі ў нямецкім горадзе Эрфурт 3141 сярэбраную манету, 14 сярэбраных зліткаў і каля 700 каштоўных вырабаў агульнай вагой 24 кг. Скарб знайшлі ў 1998 годзе.

70 залатых торквесай (кельцкіх нашэйных упрыгажэнняў) I стагоддзя да н. э. было знойдзена з 1948 па 1973 год у Норфалку (Вялікабрытанія). Агульны кошт артэфактаў — 11,6 млн фунтаў стэрлінгаў.

3500 артэфактаў агульнай вагой 5,1 кг золата і 1,4 кг серабра, датаваных VII—VIII стагоддзямі, знайшоў у 2009 годзе ў графстве Стафордшыр шукальнік-аматар Тэры Херберт. Найбуйнейшы скарб англасаксонскага перыяду гісторыі ацанілі ў 3,3 млн фунтаў стэрлінгаў.

1427 залатых долараў, адчаканеных у 1847—1894 гадах, знайшлі ў Каліфорніі (ЗША) у лютым 2013 года. Намінал манет са скарбу складае 27 500 долараў, рынкавы кошт знаходкі на момант выяўлення — 10 млн. Эксперт па ацэнцы манет Дэвід Хол тлумачыць высокі кошт знаходкі 2013 года захаванасцю грошай: яны

былі закапаныя падчас Другой сусветнай вайны ў лесе, які мяжуе з фамільным замкам Моруцбург (Саксонія, Германія), 40 драўляных скрыняў з каштоўнасцямі дынастыі Вецінаў. Большую частку знайшлі яшчэ ў 1945 годзе саветскія вайскоўцы і вывезлі ў СССР. Ацэнаны кошт пакінутых скарбаў (посуду і ўпрыгажэнняў), знойдзеных у 1996 годзе, складае больш за 4 млн долараў.

95 гадоў у патайным пакоі ў адным з асабнякоў Санкт-Пецярбурга захоўваліся фамільныя каштоўнасці роду Нарышкіных. Мяркуючы па знойдзеных газетах, скарб схаваў вясенню 1917 года, а знайшлі пры правядзенні рэстаўрацыйных работ вясной 2012-га. Усяго знойдзена 2186 прадметаў (каштоўнасці, сталовы посуд, узнагароды). Скарб быў ацэнены ў 189 мільёнаў рублёў.

750 кг дасягае вага скарбу манет I стагоддзя да н. э., які знайшлі на востраве Джэрсі (Вялікабрытанія) у 2012 годзе двое аматараў з металашукальнікамі. Там было больш за 70 000 манет, кошт якіх цяпер ацэньваецца ад 7 да 14 млн фунтаў стэрлінгаў.

XIV стагоддзем датуецца скарб, знойдзены ў 1980-х гадах пры правядзенні будаўнічых работ у польскім горадзе Сьрода-Слэнска. У ліку знойдзеных артэфактаў — больш 3000 сярэбраных і 39 залатых манет, а таксама кулоны, пярсцёнкі і іншыя ўпрыгажэнні, у тым ліку залатая карона, якая належала, як мяркуюцца, каралеве Чэхіі Бланцы Валуа.

14 гадоў у сакрэтным сховішчы Нацыянальнага банка Афганістана ў таямніцы ад усяго свету знаходзілася калекцыя так званага бактрыйскага золата. Гэта больш за 22 000 залатых артэфактаў I стагоддзя да нашай эры